

Скляр О.О., аспірантка кафедри теорії і методики музичної освіти
Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка

КОМПОНЕНТНА СТРУКТУРА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО ІНТЕРЕСУ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Стаття присвячена визначенню структури професійного інтересу та впливу її компонентів на професійне становлення майбутнього вчителя музики, аналізу ролі освітнього середовища у розвитку його професійного інтересу.

Ключові слова: професійний інтерес, майбутній вчитель музики, потреби, мотиви, діяльність.

Постановка проблеми. Існуючий стан диференційованого суспільства, невідповідність об'єктивних вимог соціального середовища індивідуальним запитам майбутнього фахівця продукують низку питань, які постають перед професійною освітою. Завданням вищої школи стає формування стійкої системи спрямованості інтересів і потреб майбутнього вчителя музики на педагогічну діяльність. Недосконалий аналіз механізмів впливу того чи іншого структурного компонента на розвиток професійного інтересу майбутнього вчителя музики зумовлює актуальність цієї проблеми.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми розвитку професійного інтересу досліджувалися багатьма вітчизняними і зарубіжними науковцями в галузях психології, педагогіки, філософії та соціології. Виховання інтересу до педагогічної професії досліджували М. Агапова, І. Дроздова, Гребенюк, М. Добронравов, Г. Щукіна. Професійне самовизначення особистості висвітлюється в роботах В. Уруського, Є. Клімова, Т. Кудрявцева, В. Шегурової. Особливості професії вчителя музики висвітлили Е. Абдулін, Л. Арчажнікова, О. Олексюк, Г. Падалка, Г. Побережна, Л. Рапацька, Т. Рейзенкінд, О. Ростовський та інші.

Структуру професійного інтересу досліджували Г. Бабушкін, Л. Кацова, С. Крягжде, М. Пряжніков, А. Штифурак та інші. Однак недостатньо розкритою залишається сутність цього феномена стосовно музично-педагогічної діяльності.

Метою статті є теоретичне обґрунтування компонентної структури професійного інтересу майбутнього вчителя музики.

Виклад основного матеріалу. Прагнення до самореалізації, компетентності та розкриття власного потенціалу являє собою діяльнісну основу професійного інтересу.

У психолого-педагогічних дослідженнях поняття «інтерес» розглядається поряд з такими утвореннями особистості, як потреби, мотиви та цілі. Отже, очевидно впливає необхідність виявлення індивідуальної структури професійного інтересу майбутнього вчителя музики.

Теоретичною основою структури професійного інтересу майбутнього вчителя музики стала концепція Л. Кацової, оскільки вона зумовлена особливостями педагогічної діяльності майбутнього фахівця. На основі вивчення даного дослідження можна виділити структурні компоненти професійного інтересу, а саме: мотиваційний, інтелектуальний, вольовий, емоційний [3, 17].

Мотиваційний компонент передбачає схильність до творчої музичної діяльності, бажання особистісного розвитку, перспективу долучення до музично-педагогічної діяльності, оскільки мотивами будь-якої професійної діяльності називають внутрішні спонукання, що визначають спрямованість активності особистості в професійній поведінці в цілому та її орієнтації на різні об'єкти цієї діяльності (на зміст, процес, результат та ін.) або на чинники, що лежать поза професійною діяльністю (заробіток, пільги та ін.) [2, 273].

Відомо, що в процесі діяльності людини виокремлюють дві групи мотивів — зовнішні та внутрішні. Знання мотивів дає змогу проникнути у саму суть особистості майбутнього вчителя музики, зрозуміти особистісне значення його діяльності. Надзвичайно важливо, щоб різні групи мотивів взаємодоповнювали одна одну. Наприклад, інтерес особистості до професії вчителя музики доповнювався бажанням удосконалити себе, прагненням до професійного зростання, до самоактуалізації в обраній професійній діяльності тощо [5].

Так, за рахунок позитивної мотивації майбутній вчитель музики має можливість активно і успішно прийти до чіткої позиції щодо професійної діяльності.

Механізм формування ставлення індивіда до ситуації, що пред'являється, містить когнітивну, емоційну та мотиваційну складові, на основі яких індивід виділяє себе як суб'єкта діяльності і визначає смислову структуру та задачу дії [6, 46].

Інтелектуальний компонент базується, на нашу думку, на таких основоположних елементах, як музичне мислення, уява, пам'ять.

Л. Арчажнікова зазначає, що музично-педагогічна діяльність поєднує у собі педагогічну, хормейстерську, музикознавчу, музично-виконавську, дослідницьку роботу, яка заснована на вмінні самостійно узагальнювати та систематизувати отримані знання [1, 18]. Тому основу

даного компонента складає та база знань, умінь та навичок, які є фундаментом музичного мистецтва. Наприклад, опорні позиції музикознавчої роботи включають:

- основні етапи творчості кращих представників різних композиторських шкіл;
- напрямки в історії розвитку музичної культури;
- засоби музичної виразності;
- жанри творів та стилі;
- уміння слухати і аналізувати музику;
- уміння сприймати як окремі її елементи, так і художній твір у цілому;
- уміння виявляти зв'язок музики з іншими видами мистецтва, суспільно-історичними подіями, національними традиціями та побутом народу.

Ефективність реалізації цього напрямку забезпечують завдання інтелектуального розвитку через творчі форми діяльності.

Вольовий компонент професійного інтересу — це психічне явище, яке виявляється у подоланні труднощів при досягненні поставленої мети у зв'язку з вивченням та опануванням професії [3, 25]. Характеризується сформованістю таких вольових станів, як цілеспрямованість, наполегливість, рішучість, самостійність. Термін «воля» визначається як здатність людини діяти у напрямку свідомо визначених цілей, долаючи при цьому внутрішні перепони [2, 72]. Майбутній вчитель музики, набуваючи основ своєї професії, спрямовує вольові зусилля на подолання існуючих протиріч між поставленими завданнями і власним «Я». Вважається, що саме вольові зусилля допомагають подолати себе — свої природні недоліки у процесі професійного становлення, зокрема і музично-педагогічного, а розвиток професійного інтересу повинен починатися з виховання волі. Так, чітка мотивація майбутнього вчителя музики — вольовий механізм. О. Леонтьєв говорив про тісний зв'язок вольового виховання з моральним, що створює правильний орієнтир вольовому акту. Одним із завдань мистецької освіти у вищому навчальному закладі є створення середовища для побудови чітко визначеної морально-духовної орієнтації.

Узагальнюючи, це можна назвати психологічним супроводом професійного становлення (І. Бех, Н. Ничкало, В. Орлов, С. Сисоєва) майбутнього вчителя музики в умовах вищого навчального закладу.

Емоційний компонент. Як відомо, емоції супроводжують різні прояви життєдіяльності людини і є одним з головних механізмів внутрішньої регуляції її психічної діяльності і поведінки, спрямованих на

задоволення потреб (наприклад, ставлення до професії, посади, робочого місця тощо). Емоційне переживання являє собою процес безпосереднього переживання. Як наслідок емоційної оцінки в організмі автоматично відбуваються процеси підвищення або зниження готовності до діяльності.

Якщо говорити про тонку сферу музичного мистецтва, то варто визначити ту базу, яка буде складати емоційний фундамент професії вчителя музики [2, 563].

У педагогічному аспекті виділяють три типи емоцій, які відіграють важливу та специфічну роль у формуванні інтелектуальних умінь музичного пізнання:

1) *емоції вираження*, в яких виявляється безоціночне недиференційоване ставлення до музичного мистецтва, ґрунтуються на інтуїтивних відчуттях, що відповідають перцептивному сприйманню музичних звуків, їх слуховому розрізненню;

2) *емоції переживання* — усвідомлення особистісного смислу музичного твору; на їх основі здійснюється розуміння виразно-змістового значення музики;

3) *емоції співпереживання*, які характеризуються злиттям суб'єктивного переживання з позицією автора й виконавця, внаслідок чого здійснюється естетична оцінка й інтерпретація емоційно-образного змісту музики [4, 60].

Також емоції характеризують певні регуляторні функції (оцінна, спонукальна, підкріплювальна), що відображає великий потенціал психологічної основи професійного інтересу.

На емоційну сферу життєдіяльності людини впливає те середовище, в якому вона перебуває. Отже, на емоційну сферу майбутнього вчителя музики безпосередньо впливає атмосфера мистецтва та творчості. Позитивне налаштування збільшує здатність індивіда пізнати й оцінити оточуючий світ. Емоційна сфера відіграє важливу роль у процесі формування та розвитку особистості майбутнього фахівця. Тому створення позитивного клімату сприяє розвитку інтересу до діяльності педагога-музиканта.

Висновки. Аналіз структурних компонентів професійного інтересу майбутнього вчителя музики показав, що даний феномен базується на соціальній основі, а його структура діє не ізольовано, а в єдності кожного з елементів. Розвиток професійного інтересу майбутніх учителів музики реалізується у системі набуття професійних знань, умінь та навичок через музично-педагогічну діяльність. Значення розвитку професійного інтересу полягає у сприянні вирішенню одного з найсклад-

ніших завдань професійної підготовки, а саме — формуванню готовності до успішної професійної діяльності в майбутньому.

Подальші дослідження зорієнтовані на обґрунтування педагогічних умов розвитку професійного інтересу майбутніх учителів музики в процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін у педагогічних коледжах.

ДЖЕРЕЛА

1. Арчажникова Л. Профессия — учитель музыки. Книга для учителя / В. Арчажникова. — М. : Просвещение, 1982. — 111 с.
2. Большой психологический словарь / под ред. В.П. Зинченко, Б.Г. Мещерякова. — М. : Прайм-Евроснак, 2003. — 672 с.
3. Кацова Л.І. Формування професійного інтересу у майбутніх вчителів у процесі педагогічної практики : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Лариса Іванівна Кацова. — Х., 2005. — 208 с.
4. Кокун О.М. Психологія : навч. посіб. / О.М. Кокун. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 184 с.
5. Кремешна Т.І. Педагогічна самоєфективність у становленні майбутніх учителів музики / Т.І. Кремешна // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти / М-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова. — К. : НПУ, 2007. — Вип. 5 (10): Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти», 26–27 квіт. 2007 р. — 91–93 с.
6. Малхазов О.Р. Психологія праці : навч. посіб. / О.Р. Малхазов. — К. : Центр учбової літератури, 2010. — 208 с.

Статья посвящена определению структуры профессионального интереса и влияния ее компонентов на профессиональное становление будущего учителя музыки, анализу роли образовательной среды в развитии его профессионального интереса.

Ключевые слова: профессиональный интерес, будущий учитель музыки, потребности, мотивы, деятельность.

The article is devoted to the definition of the structure of professional interest and influence of its components on the professional development of future music teacher; to the analysis of the role of the educational environment in the development of professional interest of future music teacher.

Key words: professional interest, future music teacher, needs, motives, activities.